

Vergilerin Özel Tüketim Harcamaları Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Uygulama: OECD Ülkeleri Örneği ¹

Fazlı YILDIZ

Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü,
fazli.yildiz@dpu.edu.tr

Ulvi SANDALCI

Arş. Gör., Dumlupınar Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü,
ulvi.sandalci@dpu.edu.tr

Öz

Bireylerden alınan vergi türleri gelir, harcama ve servet üzerinden alınan vergiler olarak sıralanmaktadır. Tüketim harcamaları üzerinde en etkili olan vergi türlerinin ise gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergiler olduğu maliye yazınında genel kabul görmüş bir yaklaşımdır. Bu çalışmada, 1990-2014 döneminde OECD ülkelerinde özel tüketim harcamaları ile kişisel gelir vergisi, katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi arasındaki ilişki panel FMOLS yöntemi ve Dumitrescu-Hurlin (2012) nedensellik testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda vergiler ile özel tüketim harcamaları arasında nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Panel FMOLS test sonuçlarında ise, özel tüketim harcamaları ile özel tüketim vergileri arasında pozitif, katma değer vergisi ve gelir vergisi arasında ise negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Panel genelinde uzun dönemde özel tüketim vergisindeki artış, özel tüketim harcamalarını pozitif, katma değer vergisindeki artış ile gelir vergisindeki artış ise özel tüketim harcamalarını negatif bir şekilde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Tüketim Harcamaları, Katma Değer Vergisi, Gelir Vergisi, Özel Tüketim Vergileri, Panel

A Component Based Analysis For Taxes On Private Consumption Expenditure: OECD Countries

Abstract

Taxes that taxpayer have payed are taxes on income, wealth and expenditures. It is generally accepted in the literature that the most effective types of taxes on consumption expenditure are taxes on income and expenditures. In this study, it was analyzed relationship between private consumption expenditure, income tax, value-added tax and excise duty in OECD countries for 1990-2014 period by using Panel FMOLS test and Dumitrescu-Hurlin (2012) panel Granger causality test. According to the research results, there is causal relationship between taxes and private consumption expenditure. Panel FMOLS test results show that there is positive relationship between private consumption expenditure and excise duties, there is negative relationship between value-added tax and income tax. According to the panel general empirical findings of study, the increase in excise duty have a positive effect on private consumption expenditure, the increase in value-added tax and income tax have a negative effect on private consumption expenditure.

Keywords: Private Consumption Expenditure, Value-Added Tax, Income Tax, Excise Duties

¹ Bu çalışma 22-23 Eylül 2016 tarihlerinde düzenlenen "Sosyal Bilimlerde Gelecek için Bilimsel İşbirliği Uluslararası Konferansı 2016" da **özet bildirisi** olarak sunulmuştur.

1. Giriş

Vergilerin bireyler ve toplumlar üzerinde oluşturduğu objektif ve sübjektif yük nedeniyle devletlerin üzerinde etkin bir politika yapma ihtiyacı duyduğu alan olagelmıştır. Vergi politikaları nedeniyle mikro düzeyde bireyler olmakla birlikte makro düzeyde tüm toplum iktisadi kararlarında önemli değişikliklere gitmektedir.

Vergisel politikalarla kişilerin harcanabilir gelir düzeyleri değişmekte bu da tüketim ve tasarruf kararlarını etkilemektedir. Harcanabilir gelirin önemli bir fonksiyonu olan tüketim gelire bağlı olarak değişmekte ve harcanabilir geliri etkileyen vergilere doğrudan doğruya bağlı olmaktadır. Bireylerin tüketim harcamalarının refah düzeyleri ile güçlü bağlantısı olması nedeniyle uygulanacak vergisel politikaların uzun çalışmalar sonucunda kararlaştırılması büyük önem arz etmektedir.

Vergilerin tüketim düzeyi ve kalıpları üzerindeki önemli etkisi nedeniyle politika yapıcılar ülkenin ekonomik yapısına uygun olarak vergisel değişiklikler yapmakta ve konjonktürel duruma bağlı olarak uygun vergi bileşenleri seçme yoluna gitmektedirler. Buradaki en önemli temel nokta tüketim düzeyleri üzerinde hangi vergilerin daha etkili olacağı, başka bir deyişle vergi türlerinden hangilerini tüketim harcamaları üzerinde etkili olacağıdır.

Bireylerden alınan vergi türlerini genel olarak gelir üzerinden alınan, harcama üzerinden alınan ve servet üzerinden alınan vergiler olarak sıraladığımızda tüketim harcamaları üzerinde en etkili olan vergi türlerini gelir üzerinden ve harcamalar üzerinden alınan vergiler olduğu maliye yazınında genel kabul görmüş anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Servet üzerinden alınan vergilerin ise iktisadi kararlar üzerinde önemli bir etkisi olmadığı yine kabul görmüş bir yaklaşımdır.

Gelir üzerinden alınan veriler ile harcamalar üzerinden alınan vergilerin tüketim harcamaları üzerinde ne derce ve ne yönde etkili olduğuyla ilgili olarak teoride çok fazla görüş olmasına rağmen uygulamada bu görüşleri ölçecek, doğruluğunu veya yanlışlığını alınan model çerçevesinde analiz edecek çalışma çok kısıtlıdır. Bundan dolayı çalışmamızda vergilerin bireylerin tüketim harcamaları üzerindeki etkisi ve yönü ölçülerek literatürde kıst olan bu alana katkı yapılmıştır.

Çalışmada ilk olarak çalışmanın kapsamıyla ilgili olarak teorik çerçeve incelenmiş, ikinci bölümde çalışmayla ilgili yerli ve yabancı literatüre yer verildikten sonra son bölümde 1990-2014 döneminde OECD ülkelerinin özel tüketim harcamaları ile Kişisel Gelir Vergisi, Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi arasındaki ilişki dinamik panel veri yöntemleri ve Dumitrescu-Hurlin (2012) nedensellik testi kullanılarak analiz edilmiştir. Vergilerin özel tüketim harcamaları üzerinde kısa ve uzun vadede etkileri, yönü ve kapsamı incelenmiştir, analiz sonucu elde edilen bulgular incelenip yorumlanmıştır.

2. Teorik Çerçeve

Vergiler tarihsel süreç boyunca devletlerin en önemli gelir kaynağı olmuştur. İlk başlarda geleneksel maliye anlayışı kapsamında sadece mali amaca yönelik olarak alınan vergiler modern maliye anlayışının hakim olmasıyla birlikte artık ekonomik ve sosyal amaçlı olarak da toplanabilmektedir. Vergiler iktisadi birimler tarafından devlete aktarılan kaynaklardan oluştuğu için ekonomiyi bir bütün olarak etkilerler. Bu bakımdan iktisadi birimlerin kararlarını en iyi olan ya da en az kötü olarak etkileyen vergi sistemi ekonomik açıdan en iyi olarak kabul edilir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012:1). İktisadi karar alma süreçlerinde önemli bir etkiye sahip olan vergiler konjonktür dönemlerinde önemli bir maliye politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vergiler birey ile devlet arasında gelirin zorunlu el değiştirmesi olması dolayısıyla bireylerde önemli bir yük meydana getirmektedir. Bireyler yüklendikleri vergiler nedeniyle ekonomik kararlarını değiştirebilmekte bu da makro ekonomik düzeyde iktisadi yapıyı etkilemektedir. Özellikle iktisadi büyüme ve kalkınmasını tamamlayamamış ülkeler gelirin değişmediği varsayımı altında büyümeye kaynak oluşturacak tasarruf kaynağına özel tüketim harcamalarını kısarak ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu nedenden dolayı da vergisel politikalara sık sık başvurulmaktadır. Nitekim vergilerin büyümeyi uyarmak dışında makroekonomik denge, kaynak dağılımında etkinlik, gelirin yeniden dağılım gibi önemli mali politik araçları vardır (Kaya ve Şen, 2015:2). Maliye politikası araçları içerisinde önemli bir düzenleyici araç olan vergiler bireylerin ekonomik kararlarını etkileyebilmekte bu da tüketim harcamalarında değişikliğe yol açabilmektedir. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki vergilerin ekonomik kararları etkileme yönü vergilemenin tarafsızlık ilkesiyle uyumlanmamakla birlikte günümüzde çok sık uygulanmaktadır.

Tüketim kararlarının ekonominin büyümesi ve kalkınması için önemli bir role sahip olması nedeniyle hem uzun vadeli analizler hem de kısa vadeli analizler yapılırken dikkate alınması gerekmektedir. Bireylerin harcanabilir gelir düzeylerinden tüketime ayrılan kısmının tasarrufları önemli derecede etkilediği göz önüne alındığında, tüketim kararları sonucu ortaya çıkan tasarruflar ekonomideki sermaye birikimi ve dolayısıyla refah seviyesini önemli derecede etkilemektedir. Bundan dolayıdır ki gelirin tüketime ayrılmayan kısmı olan tasarruflar uzun dönemli analizlerde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bununla birlikte gelirin tüketime ayrılan kısmı, ülkelerin gayri safi yurt içi hasıllarında önemli bir paya sahip olması nedeniyle kısa vadeli analizler için de önemlidir (Özdemir, 2013:5). Bireylerin tüketim kararlarının ülkelerin makro ekonomik büyüklükleri ile ülke ekonomisinin yapısı üzerindeki önemli etkisinden dolayı tüketim kararlarını açıklayan birçok teori geliştirilmiştir. Keynesyen tüketim teorisine göre bireyler tüketim kararı verirken doğrudan doğruya harcanabilir gelirlerine bakmaktadırlar. Burada asıl üzerinde durulması gereken nokta bireylerin harcanabilir gelirlerindeki değişimle tüketimlerdeki değişim arasındaki ilişkidir. Bu ilişkiyi Keynes temel psikolojik yasadan hareketle açıklamaktadır. Bu yasaya

göre kişileri gelirleri artarken tüketimleri de artar, ancak tüketimlerindeki artış gelirlerindeki artıştan daha az olur (Parasız, 2006:62). Mutlak Gelir hipotezi olarak da adlandırılan bu teori, tüketim ile gelir arasında oransal bir ilişki olmadığını, diğer bir ifadeyle tüketimin gelirin sabit bir oranı olmadığını ifade etmektedir.

Modigliani ve Brumberg (1954) ile Ando ve Modigliani (1963) tarafından geliştirilen Yaşam Boyu Gelir hipotezine göre, tüketim harcamaları yalnızca bireylerin şuan elde ettikleri gelire bağlı olarak değil bununla birlikte ve daha önemli bir biçimde yaşam boyunca elde edecekleri gelirle ilişkili olarak değişmektedir. Bunlarla birlikte bir stok değişken olarak tanımlayabileceğimiz servetin cari dönemdeki değeri de tüketim tercihlerini açıklamakta önemi olmaktadır (Sivri, 2009: 176).

J.Duesenberry tarafından ortaya atılan; kısa ve uzun dönem tüketim fonksiyonları arasında ilişki kuran nisbi gelir hipotezi, bireyler tüketim ve tasarruf tercihlerini belirlerken içinde yaşadıkları toplumsal çevreden büyük ölçüde etkilenmekte ve tüketimin; toplumun psikolojik ve sosyal özelliklerine göre şekillendiği varsayımından yola çıkmaktadır. Duesenberry'e göre ailelerin tüketim harcamaları, cari gelirlerinin bir fonksiyonu olmamakta, içinde yer aldıkları nispi gelir gruplarına bağlı olarak değişmektedir. Bununla birlikte nispi gelir dağılımındaki yerlerinin değişmesi, tüketim davranışlarını da farklılaştıracaktır (Duesenberry, 1949'dan aktaran, Altunöz, 2014: 2).

Friedman'ın sürekli gelir hipotezine göre ise tüketim, Keynesyen görüşte ileri sürüldüğü gibi harcanabilir gelirin değil sürekli gelirin fonksiyonu olduğundan tüketim vergi politikalarından etkilenmemektedir. Burada ifade edilen sürekli gelir, geçmiş cari dönem geliri ve gelecekte elde edilmesi beklenen normal gelirlerin ortalamasından oluşmaktadır. Friedman'a göre bu gelir sürekli gelirdir ve kişinin planlanan dönem içerisinde devamlı elde etmeyi düşündüğü gelirlerin ağırlıklı ortalamasıdır (Egeli ve Özen, 2013:94).

Fisher'in zamanlar arası tüketim tercihi modeli, ömür boyu ve sürekli gelir teorilerinin hareket noktasını oluşturduğundan tüketim teorisi açısından önemli bir aşamayı tekil eder. Fisher'in Zamanlar arası tüketim fonksiyonuna göre bugünkü tüketimin sadece bugünkü gelire değil, ayrıca gelecekteki gelire de bağlıdır. Yani Fisher'e göre tüketim bireyin ömür boyu elde edebileceği gelire bağlıdır (Tarı ve Çalışkan, 2005:7).

3. Literatür Çalışması

Maliye yazınında vergilerin özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisini inceleyen çok fazla ampirik çalışma bulunmamaktadır. Vergilerin tüketim kararları/harcamaları üzerindeki etkisi daha çok maliye politikalarının etkinliğiyle ilgili yapılan çalışmaların bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Vergilerin bu etkinliğine maliye politikası ile ilgili yapılan çalışmalarda vergiler kısmında değinilmektedir. Vergilerin tüketim harcamaları üzerinde önemli bir etkisi olmasına rağmen bununla ilgili çalışmaların sınırlı olması önemli bir eksikliklerdir. Bundan dolayıdır ki

vergilerin özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisini inceleyen çalışmamız literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

Kaya ve Şen (2015)'in 2003-2013 yılları arasında 3'er aylık verilerle SVAR tekniği kullanarak vergiler ve özel tüketim harcamalarını Türkiye örneğinde incelediği çalışmasında özel tüketim vergisi, katma değer vergisi ve kişisel gelir vergisinin kısa ve uzun dönemde özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Çalışmanın sonucuna göre kısa ve uzun vadede vergi şoklarının etkileri farklılaşıyor. Kısa dönemde tüm vergiler özel tüketim harcamaları üzerinde önemli bir etkiye sahip olmasına rağmen uzun dönemde sadece KDV ve GV etkili olmaktadır. Çalışmadan çıkan bir başka sonuca göre ise zaman aralığı, verginin türü, harcamalarını bileşimine göre özel tüketim harcamaları üzerinde vergi şoklarının etkisi değişmektedir.

Schclarek (2004)'ün mali politika şoklarının özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisini 38 gelişmekte olan ve endüstrileşmiş ülke için yıllık verilerle 1970-2000 yılları arasında incelediği çalışmasında bulduğu sonuca göre vergi şoklarının özel tüketim harcamaları üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

Nipers vd. (2013)'in Letonya'daki 14 yiyecek gurubu üzerindeki katma değer vergisi oranlarının %21 den %12'ye indirmenin ulusal ekonomi üzerindeki etkisini disiplinler arası bir yaklaşımla incelediği çalışmasında gıda tüketim fiyatları üzerindeki etki, gıda tüketim miktarları, bütçedeki katma değer vergisi geliri, tüketici ve üretici kazançları ile enflasyon analiz edildi. Çalışmanın sonucuna göre katma değer vergisindeki bir düşüş tüketim miktarlarını hafif bir şekilde arttırmaktadır.

Schclarek (2005)'in 1970-2000 yılları arasında yıllık veriler kullanarak 40 ülkede (19 endüstrileşmiş ve 21 gelişmekte olan) yapmış olduğu endüstriyel ve gelişmekte olan ülkeler de özel tüketim ve mali politikaları incelediği bir başka çalışmasında vergi şoklarının özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisinin karmaşık olduğu sonucuna varmıştır. Vergi şoklarının tüketim harcamaları üzerinde gelişmiş/endüstriyel ülkelerde kriz dönemlerinde ve krizin olmadığı dönemlerde herhangi bir etkisi olmamaktadır. Buna rağmen gelişmekte olan ülkelerde vergi şoklarının özel tüketim harcamaları üzerine önemli bir etkiyi sahiptir.

Kattai (2004)'ün hane halkı tüketimi üzerinde iradi ve iradi olmayan mali politikalarının etkisini araştırdığı çalışmasında tüketim üzerinde farklı vergi sistemlerinin etkisi tahmin edildi. Çalışmanın sonucuna göre tüketim üzerinde mali politikalarının rolü sınırlı düzeydedir. Aynı zamanda gelir vergisinin hane halkı tüketimini düzenleme etkisi çok azdır.

Aarle ve Garretsen (2003)'ün mali politika değişikliklerinin Keynesyen veya Keynesyen olmayan etkilerinin olup olmadığını panel veri regresyonları yöntemiyle 12 Avrupa ülkesinin 1990-1998 arası dönemde yıllık verilerle araştırdığı çalışmada ulaştığı sonuca göre vergiler ve kamu transfer harcamaları aracılığıyla yürütülen daraltıcı maliye politikalarının tüketim harcamaları üzerinde azaltıcı bir etki ortaya çıkarmaktadır.

Watanabe vd. (1999)'un sürekli ve geçici vergi değişiklikleri ile beklenen ve beklenmeyen vergi değişikliklerinin tüketim harcamaları üzerindeki etkisini Japonya mali deneyimleri ile ilgili incelediği çalışmasının sonucuna göre geçici değişikliklerin tüketim harcamaları üzerindeki etkisi sürekli değişikliklere göre daha düşük düzeydedir. Ayrıca Japon tüketicilerin %80'inden daha fazlasının sürekli ve geçici vergi değişikliklerine bu değişikliklerin ilan edildiği zaman değil, uygulandığı zaman tepki vermektedirler.

Alm ve El-Ganainy (2012)'in 1961-2005 yılları arasında 15 Avrupa birliği ülkesi üzerinde yaptığı katma değer vergisinin tüketim harcamaları üzerindeki çalışmasının sonucuna göre katma değer vergisindeki her 1 birimlik bir artış tüm bu ülkelerin toplam tüketim harcamalarını 1 birim düşürmektedir. Katma değer vergisinin tüketim harcamaları üzerindeki etkisi kısa döneme göre uzun dönemde daha fazla etkili olmaktadır.

Miki (2011)'in katma değer vergisi oranlarındaki değişikliklerin toplam tüketim ve ekonomik büyüklükler üzerindeki etkisini 14 gelişmiş ülke üzerinde 1980-2010 yılları arasında çeyrek veriler kullanarak incelediği araştırmasında çıkan sonuca göre Katma değer vergisi oranlarındaki değişikliğin tüketim harcamaları üzerinde 3 önemli etkisi ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki katma değer vergisi oranlarındaki düşüş/yükseliş tüketim harcamalarını artırmaktadır/azaltmaktadır. İkincisi, Katma değer vergisi oranlarında yapılan değişikliğin hemen uygulanması durumunda tüketim harcamaları ani bir şekilde değişmektedir. Üçüncüsü ise, katma değer vergisinde yapılan değişiklik hemen uygulanmazsa tüketim harcamalarında ki değişim yavaş olmaktadır.

Steindel (2001)'in vergi değişikliklerinin tüketim harcamaları üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında iki sonuca ulaşmıştır. Buna göre mükellefler vergi oranlarındaki değişmeye iki şekilde tepki verirler. Bunlardan ilki vergi oranlarındaki herhangi bir değişiklik geçici de olsa tüketim harcamaları üzerinde güçlü bir değişikliğe yol açar. İkincisi ise vergi oranlarındaki bir değişikliğin tüketim harcamalarını artırması mükelleflerin ellerine geçen net ücrete bağlıdır.

Ziliak ve Kniesner (2005)'in gelirin vergilendirilmesinin tüketim ve emek arzı üzerindeki etkisini incelediği çalışmasına göre gelirin vergilendirilmesi sonucunda yaşam boyu gelire bağlı olarak hareket eden tüketimde 0,1'lik bir değişme ortaya çıkmaktadır.

Barrell ve Weale (2009)'in katma değer vergisindeki azalışın ekonomik sonuçları çalışmasında bulunduğu sonuca göre katma değer vergisindeki bir düşüş bireylerin tüketimlerinde artışa neden olmaktadır. Aynı zamanda bireyler düşük katma değer vergisi döneminin sonunda dayanıklı tüketim malları alımını arttırabilmektedirler.

Mertens and Ravn (2012)'in ABD'de gelir ve kurumlar vergisi değişikliklerinin dinamik etkilerini 1950-2006 yılları arasında çeyrek bazda SVAR tekniği kullanarak araştırdıkları çalışmada ulaştıkları sonuca göre bu

iki verginin oranlarında herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde tüketim harcamaları bileşimi üzerinde büyük bir değişme meydana gelmektedir.

Andrikopoulos vd. (1993)'ün katma değer vergisinin kısa dönemli etkisini 1958-86 yılları arasında zaman serileri kullanarak 13 mal grubu için Yunanistan'da tüketici fiyat endeksi, toplam tüketim harcamaları, kişisel mal fiyatları ve mal grupları arasındaki tüketim harcamaları üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmada ulaştıkları sonuca göre katma değer vergisi fiyatlar ve talebin yapısında değişiklikler meydana getirmektedir. Bununla birlikte mal ve hizmet grupları arasında toplam tüketim harcamalarını arttırmıştır.

Literatür çalışmalarında görüleceği üzere hem tüketim vergileri hem de gelir vergilerindeki değişikliğin tüketim harcamaları üzerinde önemli bir etki meydana gelmektedir. Özellikle harcama vergilerinde ortaya çıkan bir değişiklik hem kısa dönemde hem de uzun dönemde diğer vergi türlerine göre tüketim harcamaları üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir. Tüketim vergilerinde ortaya çıkan bir azalış tüketim harcamalarında aynı oranda veya daha fazla oranda bir artış meydana getirmektedir. Bununla birlikte literatürde yapılmış çalışmalarda vergi şoklarının tüketim harcamaları üzerinde nasıl bir değişkenlik meydana getireceği ülkeden ülkeye değişmektedir.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyeleri ve bireylerin tüketim alışkanlıklarına göre farklılık göstermesine rağmen genel olarak vergilerde ortaya çıkan bir düşüşün tüketim harcamalarını arttırdığı genel kabul görmüş sonuçtur. Biz de bu çalışmada seçilmiş OECD ülkeleri açısından vergilerde ortaya çıkan bir değişimin özel tüketim harcamalarını nasıl etkilediğini ekonometrik analizler yardımıyla inceleyeceğiz.

4. Veri Seti ve Ekonometrik Model

Çalışmada vergilerin özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisi seçilmiş 32 OECD² ülkesinde analiz edilmiştir. Analiz, veri kısıtı nedeniyle 1990-2014 yılları arasında kapsamaktadır. Çalışmada bağımlı değişken olarak özel tüketim harcamaları (tukhrc), bağımsız değişken olarak ise Katma değer vergisi³ (kdv), gelir vergisi (gv) ve özel tüketim vergisi (otv) kullanılmıştır. Söz konusu değişkenlere ait veriler World Development Indicators (WDI) ve OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development)'den elde edilmiştir. Analizde kullanılan veriler Amerikan doları cinsinden olup hepsi GDP (Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla)'nin yüzdesidir. Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	TUKHRC	OTV	KDV	GV
Ortalama	55.55581	2.848047	6.242028	8.932877

² Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Luksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, ABD.

³ Sadece ABD'de KDV kullanılmadığı için onun yerine satış vergileri (sales tax) verisi alınmıştır.

Medyan	55.78185	2.798000	6.771000	8.451000
Maksimum	71.71814	6.195000	10.98500	27.67400
Minimum	31.06180	0.000000	0.000000	0.873000
Standart Sapma	7.043715	1.101603	2.323347	4.415857
Skewness	-0.276652	0.059259	-0.928001	1.433929
Kurtosis	3.580483	2.932450	3.340367	6.187270
Jarque-Bera	20.44539	0.591620	113.1972	584.4357
Gözlem	763	763	763	763

OECD ülkeleri temelinde vergilerin özel tüketim harcamaları üzerindeki etkilerini ve nedensel faktörlerini analiz ettiğimiz çalışmada Panel veri yönteminden yararlanılmıştır. Belirtilen yöntem ve veriler bağlamında, çalışmada 1990-2014 yılları arasındaki özel tüketim harcamaları ve bu tüketim harcamalarını etkileyen faktörler arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu ilişkinin tahmin edilmesi için oluşturulan model ve eşitlik aşağıda gösterilmektedir:

$$\text{TURKHRC}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{OTV}_{it} + \beta_2 \text{KDV}_{it} + \beta_3 \text{GV}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$i = 1, \dots, N$;

$T = 1, \dots, T$.

Eşitlikte; i ülkesinde t dönemi için TURKHRC özel tüketim harcamalarını (%GDP), OTV özel tüketim vergileri toplamını (%GDP), KDV katma değer vergisi toplamını (%GDP), GV gelir vergisi toplamını (%GDP) ve ε_{it} hata terimini göstermektedir.

Çalışmada kullanılan değişkenlere arasındaki korelasyon ilişkileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Değişkenlere Ait Korelasyon Katsayıları

	TUKHRC	OTV	KDV	GV
TUKHRC	1.000000			
OTV	-0.238465	1.000000		
KDV	-0.284321	0.504177	1.000000	
GV	-0.288074	0.108851	0.262264	1.000000

İki değişken arasındaki ilginin doğrudan ifadesine korelasyon denir. İki değişken arasındaki ilişkinin ya da korelasyonun derecesini belirlemek için kullanılan istatistiksel yöntem ise Korelasyon Analizi denir. Bağımlı değişken; tahmin edilen ya da hesaplanan değişken. Bağımsız değişken; Tahmin için kullanılan değişken. Korelasyon Katsayısı iki değişkenin değişimlerinde, ne dereceye kadar uygunluk olduğunu belirler. Korelasyon katsayısının alabileceği en küçük değer -1, en büyük değer +1 olur. Başka bir anlatımla korelasyon katsayısı r , $-1 \leq r \leq 1$ arasında değer alır. Korelasyon katsayısının işareti pozitifse, değişkenler arasında doğrusal ilişkiyi, negatifse

değişkenler arasındaki ters yönlü ilişkiyi gösterir. (Sümbüloğlu ve Akdağ, 2007: 89).

Tablodan da görüleceği üzere tüketim harcamaları ile hem özel tüketim vergisi, hem katma değer vergisi, hem de gelir vergisi arasında negatif bir ilişki vardır. Buna göre bir birimlik bir özel tüketim vergisi artışı özel tüketim harcamalarında 0.23 birimlik bir azalışa neden olurken; bir birimlik katma değer vergisi ve gelir vergisi artışı 0.28 birimlik bir özel tüketim harcaması azalışına neden olmaktadır.

5. Ekonometrik Analiz ve Bulguların Değerlendirilmesi

5.1. Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Çalışmada değişkenlerin durağanlığını sınamak amacıyla Maddala ve Wu (1999) ile Im, Pesaran ve Shin (2003) panel birim kök testleri kullanılmıştır. Hatalar arasındaki otokorelasyon sorununu gideren uygun gecikme uzunluğu olarak Schwartz bilgi kriteri seçilmiştir. Ayrıca seriler trend içermediklerinden serilerin sadece sabitli birim kök testleri yapılmıştır. Birim kök testleri E-Views 9.0 ekonometrik paket programı kullanılarak tahminlenmiştir.

Tablo 3: Panel Birim Kök Testleri Sonuçları (Düzey ve 1. Farklarda)

	TUKHRC			
	Sabitli Terim			
	t istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin,Lin&Chu	-2.05496***	0.0199	-13.2352***	0.0000
Im,Pesaran&Shin	-0.83324	0.2024	-13.9344***	0.0000
ADF - Fisher Chi-square	65.4235	0.4271	310.674***	0.0000
PP - Fisher Chi-square	75.9405	0.1459	605.981***	0.0000
	OTV			
	Sabitli Terim			
	t istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin,Lin&Chu	-4.39617***	0.0000	-9.83535***	0.0000
Im,Pesaran&Shin	-1.53905*	0.0619	-11.1680***	0.0000
ADF - Fisher Chi-square	105.857***	0.0008	248.032***	0.0000
PP - Fisher Chi-square	72.2050	0.2252	442.182***	0.0000
	KDV			
	Sabitli Terim			
	t istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin,Lin&Chu	-5.17447***	0.0000	-10.9997***	0.0000

Im,Pesaran&Shin	-2.81492***	0.0024	-13.7748***	0.0000
ADF - Fisher Chi-square	111.528***	0.0002	306.293***	0.0000
PP - Fisher Chi-square	138.290***	0.0000	776.198***	0.0000
GV				
Sabitli Terim				
	t istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin,Lin&Chu	-1.71592**	0.0431	-10.9997***	0.0000
Im,Pesaran&Shin	-1.41769*	0.0781	-13.7748***	0.0000
ADF - Fisher Chi-square	77.6605	0.1173	306.293***	0.0000
PP - Fisher Chi-square	72.8547	0.2097	776.198***	0.0000

Not: I(0) düzey, I(1) birinci dereceden fark, ***, **, *, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 3'ten görüldüğü gibi değişkenlerin seviyelerine uygulanan birim kök test sonuçlarında t istatistikleri ve olasılık sonuçları ekonometrik analizde kullanılacak olan özel tüketim harcamaları, özel tüketim vergisi ve gelir vergisi serilerinin düzeyde [I(0)] durağan olmadığını göstermektedir. Serilerin birim kök problemi içerdiği görülmektedir. Bu nedenle serilerin birincil farkları araştırılmış ve değişkenler için serilerin birincil farklarına bakıldığında, elde edilen bulgularda özel tüketim harcamaları, özel tüketim harcamaları ve gelir vergisi serilerinin birincil farklarının durağan oldukları [I(1)] görülmüştür. Serilerden sadece katma değer vergisinin düzey değerinde durağan olduğu görülmektedir.

5.2 Panel Eşbütünleşme Testi Bulguları ve Değerlendirilmesi

Panel eşbütünleşme testleri seriler arasında uzun dönemli ilişkinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır. Panel eşbütünleşme testlerinin yapılabilmesi için modelde kullanılan bütün serilerin birinci seviyede durağan olması gerekmektedir. Modelde kullanılan değişkenlerin tamamı birinci seviyede durağan hale geldiğinden çalışmada eşbütünleşme testlerinin kullanılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Vergiler ve özel tüketim harcamaları arasındaki uzun dönemli karşılıklı bir ilişkinin araştırılması amacıyla çalışmamızda Pedroni eşbütünleşme analizi, Kao eşbütünleşme analizi ve Johansen Fisher olmak üzere üç farklı eşbütünleşme analiz yöntemi kullanılmıştır. Paneldeki kesit içi (within) ve kesitler arası (between) etkilerini kapsayabilmesi için yedi farklı eşbütünleşme testi sunulmuş ve bu testler iki farklı gruba ayrılmıştır. İlk grup "within" boyutunda dört testi, ikinci grup ise "between" boyutunda diğer üç testi içermektedir (Yardımcıoğlu, 2013: 62).

Pedroni, eşbütünleşmenin varlığına ilişkin hipotezi test etmek için yedi farklı test önermiştir. İlk grup içinde dört test, ikinci grup içinde ise üç test yapılmaktadır. Testlerden ilki, parametrik olmayan varyansa, ikincisi Phillips-Peron (PP) rho istatistiğine, üçüncüsü PP t istatistiğine ve dördüncü istatistik ise Augmented Dickey Fuller (ADF) t istatistiğine benzer parametrik bir istatistiktir. İkinci gruptaki üç testten birincisi PP rho istatistiğine, diğer ikisi PP t ve ADF t istatistiklerine benzemektedir. Çalışmadaki diğer eşbütünleşme testi ise 1999 yılında DF ve ADF testlerini kullanarak panel veri analizi için önerilen Kao eşbütünleşme testidir (Gülmez ve Yardımcıoğlu, 2012:345).

Tablo 4: Panel Eşbütünleşme Testleri Sonuçları

TURKHRC _{it} = β ₀ + β ₁ OTV _{it} + β ₂ KDV _{it} + β ₃ GV _{it} + ε _{it}				
Pedroni Panel Eşbütünleşme Testi Sonucu				
(Within-Dimension)				
	t-istatistiği	Olasılık	Ağırlıklandırılmış t-istatistiği	Olasılık
Panel v-Statistic	-1.813307	0.9651	-4.071693	1.0000
Panel rho-Statistic	-4.439056***	0.0000	-4.743562	0.0000
Panel PP-Statistic	-16.11693***	0.0000	-14.22478	0.0000
Panel ADF-Statistic	-14.30394***	0.0000	-13.72526	0.0000
(Between-Dimension)				
	t-istatistiği	Olasılık		
Group rho-Statistic	-2.415927*	0.0078		
Group PP-Statistic	-18.65343***	0.0000		
Group ADF-Statistic	-14.56256***	0.0000		
Kao Panel Eşbütünleşme Testi Sonucu				
	t-istatistiği	Olasılık		
ADF	-5.012897***	0.0000		
Residual variance	2.199855			
HAC variance	0.429793			
Johansen Fisher Panel Eşbütünleşme Testi Sonuçları				
Hypothesized No. of CE(s)	Fisher Stat.* (from trace test)	Olasılık	Fisher Stat.* (from max-eigen test)	Olasılık
None	586.0***	0.0000	355.9***	0.0000
At most 1	298.9***	0.0000	159.6***	0.0000

At most 2	207.6***	0.0000	122.8***	0.0000
At most 3	233.1***	0.0000	233.1***	0.0000

Not: ***, **, *, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir. Pedroni ve Kao eşbütünleşme testinde Barlett Kernel metodu kullanılmış ve Bandwith genişliği Newey-West yöntemi ile belirlenmiştir.

Özel tüketim harcamaları ve bu harcamaları etkileyen değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelediğimiz Pedroni eş bütünleşme testi sonuçlarına göre; “Seriler arasında eş bütünleşme yoktur” şeklindeki H_0 hipotezi reddedilmiştir. Panel PP, panel ADF, panel rho, group PP ve group ADF istatistiklerinde %1 seviyesinde, group rho seviyesinde ise %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Panel v istatistiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır. Genel olarak Pedroni eşbütünleşme testindeki panel ve group istatistikleri değerlendirildiğinde yedi testin altı tanesinde seriler arasında eş bütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kao eş bütünleşme testine baktığımızda ise, “seriler arasında eş bütünleşme yoktur” şeklindeki H_0 hipotezi istatistiksel olarak %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmiş ve alternatif hipotez olan “eş bütünleşme vardır” hipotezi kabul edilmiştir. Johansen Fisher eş bütünleşme testi sonuçları istatistiksel olarak %1 anlamlılık seviyesinde sonuçlar verdiği için seriler arasında eş bütünleşmenin varlığını gösteren alternatif hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir. Eş bütünleşme testi olarak uygulanan üç farklı test sonuçları özel tüketim harcamaları, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve gelir vergisi değişkenlerinin bütünleşik hareket ettiğini ve değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin olduğunu göstermiştir.

5.3 FMOLS Eşbütünleşme Katsayıları Bulguları ve Değerlendirilmesi

Panel eşbütünleşme ilişkisinin özel sapmasız katsayılarını tahmin etmek için Pedroni (2000) tarafından geliştirilen Düzenlenmiş/Geliştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi FMOLS (Full Modified Ordinary Least Square) yöntemi kullanılmıştır. Pedroni'nin geliştirdiği FMOLS yöntemi yatay kesitler arasında önemli ölçüde heterojenliğe izin veren bir yöntemdir. Bundan dolayı sabit terimin ve hata teriminin ve bağımsız değişkenlerin farklarının arasındaki olası korelasyonun varlığını hesaba katmaktadır (Egeli ve Egeli, 2007: 114).

Tablo 5: Panel FMOLS Sonuçları

$TURKHRC_{it} = \beta_0 + \beta_1 OTV_{it} + \beta_2 KDV_{it} + \beta_3 GV_{it} + \epsilon_{it}$			
Değişkenler	Katsayı	t-istatistiği	Olasılık
OTV	0.870589	55.32831***	0.0000
KDV	-0.407584	-21.77092***	0.0000
GV	-0.938437	-50.45047***	0.0000

Not: ***, **, *, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 4, Panel FMOLS test sonuçlarını göstermektedir. Panel FMOLS test sonuçları panel bazında değerlendirildiğinde Özel tüketim harcamaları ile özel tüketim vergileri arasında pozitif, katma değer vergisi ve gelir vergisi arasında ise negatif bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani uzun dönemde özel tüketim vergisindeki artış, özel tüketim harcamalarını panel genelinde pozitif bir şekilde etkilemektedir. Bununla birlikte uzun dönemde katma değer vergisindeki artış ile gelir vergisindeki artış özel tüketim harcamalarını panel genelinde negatif bir şekilde etkilemektedir. Özel tüketim harcamaları ile diğer üç değişken arasında %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcuttur.

5.4 Dumitrescu ve Hurlin (2012) Panel Nedensellik Testi Sonuçları

Özel tüketim harcamaları ve vergiler arasındaki nedensellik ilişkisi olup olmadığı Dumitrescu ve Hurlin (2012) tarafından geliştirilen panel nedensellik yöntemiyle incelenmiştir. Dumitrescu ve Hurlin (2012) testi Garanger nedensellik testi kapsamında yatay kesit birimleri için hesaplanan bireysel Wald testlerinin ortalamasını ifade etmektedir. Bir iktisadi olayda ortaya çıkan nedensellik ilişkisinin aynı iktisadi olayda başka birimler için de geçerli olma olasılığının yüksekliği nedeniyle, Dumitrescu ve Hurlin(2012) nedensellik testinde panel veri çerçevesinde daha fazla gözlem kullanılarak nedensellik ilişkisi daha etkin bir şekilde test edilebilmektedir (Bozoklu ve Yılanıcı, 2013: 175). “Dumitrescu - Hurlin panel Granger nedensellik testinde, temel hipotez altında homojen Granger nedensellik ilişkisinin yokluğu, en az bir yatay kesitte bu ilişkinin var olduğu alternatif hipotezine karşın sınıranır.” (Bozoklu ve Yılanıcı, 2013: 175-176, Gülmez, 2015: 27).

Tablo 6: Dumitrescu ve Hurlin (2012) Panel Nedensellik Testi Sonuçları

$TURKHRC_{it} = \beta_0 + \beta_1 OTV_{it} + \beta_2 KDV_{it} + \beta_3 GV_{it} + \epsilon_{it}$			
Değişkenler	K=1		
	W-Stat	Zbar-Stat	Olasılık
OTV→TUKHRC	3.83480	8.95587	0.0000***
TUKHRC→ OTV	4.21576	10.2095	0.0000***
KDV→TUKHRC	3.48822	7.81537	6.E-15***
TUKHRC→ KDV	2.12320	3.32360	0.0009***
GV→ TUKHRC	1.89397	2.56929	0.0102**
TUKHRC→ GV	3.76584	8.72894	0.0000***

Not: ***, **, *, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı, K ise gecikme uzunluğunu göstermektedir.

Özel tüketim harcamaları ile gelir vergisi, katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi arasındaki nedensellik ilişkisi Tablo 6’da gösterilmektedir. Buna göre K=1 gecikme uzunluğunda tüm değişkenler arasında istatistiksel olarak %1 anlamlılık düzeyinde çift taraflı olarak nedensellik ilişkisi olmasına rağmen,

sadece gelir vergisinden tüketim harcamalarına doğru nedensellik ilişkisinin %5 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Keynesyen iktisadi düşünce ile birlikte ekonomi politikaları içinde etkinliği ön plana çıkan maliye politikası araçlarından birisi olan vergi politikaları, kişilerin harcanabilir gelir düzeylerini, tüketim ve tasarruf düzeylerini etkilemektedir. Vergilerin tüketim üzerindeki etkileri nedeniyle politika yapıcılar ve uygulayıcılar ekonomik konjonktür durumlarına göre vergi politikalarını farklılaştırabilmektedirler. Literatürde tüketim harcamaları üzerinde en etkili olan vergi türleri servet üzerinden alınan vergilerden ziyade, gelir üzerinden ve harcamalar üzerinden alınan vergilerdir. Bu perspektiften hareketle yaptığımız bu çalışmada, verilerine ulaşabildiğimiz 1990-2014 döneminde seçilmiş 32 OECD ülkesinde özel tüketim harcamaları ile kişisel gelir vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi arasındaki ilişki dinamik panel veri yöntemleri ve Dumitrescu-Hurlin (2012) nedensellik testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarında ulaşılan bulgular şunlardır:

-Değişkenler arasındaki korelasyon ilişkisinde; özel tüketim harcamaları ile özel tüketim vergisi, katma değer vergisi ve gelir vergisi arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Korelasyon sonuçlarına göre, bir birimlik bir özel tüketim vergisi artışı özel tüketim harcamalarında 0.23 birimlik bir azalışa neden olurken; bir birimlik katma değer vergisi ve gelir vergisi artışı 0.28 birimlik bir özel tüketim azalışına neden olmaktadır.

-Değişkenlere ait serilerin birim kök testi sonuçlarında; özel tüketim harcamaları, özel tüketim vergisi ve gelir vergisi serilerinin birincil farklarının durağan oldukları [I(1)], katma değer vergisi serisinin ise düzey değerinde durağan olduğu [I(0)] sonucuna ulaşılmıştır.

-Vergiler ve özel tüketim harcamaları arasındaki uzun dönemli karşılıklı bir ilişkinin araştırılması amacıyla Pedroni, Kao ve Johansen Fisher eşbütünleşme testleri kullanılmıştır. Eş bütünlüşme testi olarak uygulanan üç farklı test sonuçları özel tüketim harcamaları, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve gelir vergisi değişkenleri arasında uzun dönemli ilişkinin olduğunu göstermiştir.

-Panel FMOLS test sonuçları panel bazında değerlendirildiğinde; özel tüketim harcamaları ile özel tüketim vergileri arasında pozitif, katma değer vergisi ve gelir vergisi arasında ise negatif bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

-Özel tüketim harcamaları ile gelir vergisi, katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi arasındaki nedensellik ilişkisini incelediğimiz Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik test sonuçlarına göre; özel tüketim harcamaları ile gelir vergisi, katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi arasındaki nedensellik ilişkisi çift taraflı ve istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Vergilerin ekonomik kararları etkileme yönü vergilemenin tarafsızlık ilkesiyle çatışıyor olsa da, maliye politikası araçları içinde bireylerin ekonomik kararlarını etkileyen bir araç olarak vergiler tüketim harcamalarında değişime sebep olmaktadır. Bu özelliği ile acaba hangi vergi türünün tüketim harcamaları üzerindeki etkisi daha fazladır? Veya hangi vergi türü tüketim harcamaları üzerinde etkilidir? Bu soruların cevabını yaptığımız çalışmada seçili ülkeler için, seçili olan dönem verilerinden hareketle tespit etmeye çalıştık. Bu çalışmadaki temel kısıtlar, dönem, ülke ve kullanılan yöntemdir. Farklı ülkeler için, farklı dönem aralıklarında, farklı sonuçlara ulaşılması muhtemeldir.

Bu çalışmadaki ampirik bulgulara göre; tüketim harcamaları ile gelir ve harcama vergileri arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığı ve nedensellik ilişkisi bu vergilerin tüketim harcamaları ile ilişkisini göstermektedir. Vergi türlerinden gelir vergisinin harcanabilir gelir düzeyini azaltıcı etkisi ve katma değer vergisinin yaygın muamele vergisi özelliğinden dolayı tüketim harcamaları üzerindeki etkisi negatif olarak tespit edilmiştir. Özel tüketim vergilerinin ise tüketim harcamaları üzerindeki etkisi pozitif olarak bulunmuştur. Özel tüketim vergilerinin yaygın muamele vergisi özelliğinden ziyade spesifik ürün/hizmet gruplarını ilgilendirmesi böyle bir sonucu ortaya çıkarmış olabilir. Bu çalışmanın ampirik sonuçları, talep yönetimi aracı olarak gelir vergisinin ve katma değer vergisinin kullanılmasının daha etkili olduğunu bize göstermiştir. Talep azaltıcı veya talep arttırıcı maliye politikası uygulamalarında gelir vergisi ve katma değer vergisinin ortaya çıkaracağı etki diğer vergi türlerine göre daha yüksek olacaktır. Bu açıdan maliye politikalarının belirlenmesinde politika karar mercilerinin ve uygulayıcılarının ekonomik konjonktür dönemlerinde uygulayacakları politikalarda vergilerin bu özelliklerini göz önünde tutmalarında yarar vardır.

Kaynakça

Alm, J. & El-Ganainy, A. (2012). Value-added Taxation and Consumption. Tulane Economics Working Paper Series, Working Paper 1203, July 2012.

Altunöz, U.(2014) Tüketim Fonksiyonu ve Türkiye için Gelir-Tüketim İlişkisinin Ampirik Analizi, International Conference on Eurasian Economies 2014, <http://avekon.org/papers/1047.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.09.2015).

Andrikopoulos, A.A., Brox, J.A., & Georgakopoulos, T.A.(1993). A Short-run Assessment of the Effects of VAT on Consumption Patterns: The Greek Experience", *Applied Economics*, 25 (6), pp. 617-626.

Barrell, R. & Martin W.(2009). The Economics of a Reduction in VAT, National Institute of Economic and Social Research, 2, London SW1P 3HE National Institute Discussion Paper No: 325.

Bozoklu, Ş. & Yılcı, V.(2013). Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Gelişmekte Olan Ekonomiler İçin Analiz,

- Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28(2), ss. 161-187.
- Duesenberry, J.(1949). *Income, Saving and the Theory of Consumer Behavior*, Harvard University Press, Cambridge.
- Edizdoğan, N. & Çelikkaya, A.(2012). *Vergilerin Ekonomik Analizi*, Dora yayınları, 2. Baskı, Bursa
- Egeli, H. & Özen, A.(2013). *Teori ve Uygulamada Bütçe Politikası*, Altın Nokta Yayınevi, 2. Baskı, İzmir.
- Egeli, H. A. & Egeli P.(2007). İhracat-Millî Gelir İlişkisi: Asya Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi, 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi ICANAS 38, <http://www.ayk.gov.tr/icanas38>, (Erişim Tarihi: 03.08.2015).
- Gülmez, A. & Yardımcıoğlu, F.(2012). OECD Ülkelerinde Ar-Ge Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizi (1990-2010), *Maliye Dergisi*, Sayı: 163, Temmuz-Aralık 2012, ss. 335-353.
- Gülmez, A.(2015). OECD Ülkelerinde Ekonomik Büyüme Ve Hava Kirliliği İlişkisi: Panel Veri Analizi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Eylül 2015, Sayı: 9, ss. 18-30.
- Kattai, R., Kerem, K., Keres, K. & Randveer M.(2004). Fiscal Policy as a Determinant of Consumption Expenditure: The Estonian Case. Working Papers in Economics.School of Economics and Business Administration,Tallinn University of Technology (TUTWPE) No: 04/111, pp. 117-138, http://deephought.ttu.ee/majandus/tekstid/TUTWPE_04_111.pdf, (Erişim Tarihi: 13.09.2015).
- Kaya, A. & Şen, H.(2015). Taxes and Private Consumption Expenditure: A Component Based Analysis for Turkey. MPRA Paper No. 61857, February 2015, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/61857/>, (Erişim Tarihi: 30.09.2015).
- Mertens, K. & Ravn, M.O.(2012). The Dynamic Effects of Personal and Corporate Income Tax Changes in the United States. *American Economic Review*, 103(4), pp.1212-1247.
- Miki, B.(2011). The Effect of the VAT Rate Change on Aggregate Consumption and Economic Growth. Center on Japanese Economy and Business CJEB Working PaperWorking Paper Series No: 29.
- Nipers, A., Pilvere I. & Kozlinskis V.(2013). Effects of Reducing the Value Added Tax Rate on Food in Latvia. In: WMSCI 2013, The 17th World Multi-Conference on Systemics, Cybernetics and Informatics, July 9-12, 2013-Orlando, Florida, USA, Proceedings, Volume II, pp. 124.-129.

Özdemir, G. Z.(2013). Tüketici Güveninin Tüketim Harcamaları İle İlişkisi ve Öngörü Gücü: Türkiye Örneği, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Ankara.

Parasız, İ.(2006). Makro Ekonomi, Ezgi Kitabevi Yayınları, 9. Baskı, Bursa.

Schclarek, A.(2004). Consumption and Keynesian Fiscal Policy. CESIFO Working Paper No: 1310, <http://SSRN.com/abstract=617901>, (Erişim Tarihi: 26.11.2015).

Schclarek, A.(2005). Fiscal Policy and Private Consumption in Industrial and Developing Countries. *Journal of Macroeconomics*, 29(4), pp. 912-939.

Sivri, U. & Hakan E.(2010). Rasyonel Beklentiler-Yaşam Boyu Sürekli Gelir Hipotezinin Testi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi, 11, ss.90-99.

Sivri, U.(2009). Mevsimsel Rasyonel Beklentiler Yaşam Boyu Sürekli Gelir Hipotezinin Testi. Ankara Üniver"sitesi SBF Dergisi, 64 (4), ss. 175-193.

Steindel, C.(2001). The Effect of Tax Changes on Consumer Spending. *Current Issues, in Economics and Finance*, 7(11), pp. 1-6.

Sümbüloğlu, K. & Akdağ, B.(2007). Regresyon Yöntemleri ve Korelasyon Analizi, Hatiboğlu Yayınevi, 1.Baskı, Ankara.

Tarı, R. ve Şadan Ç.(2005). Kocaeli İlinde Tüketimin Gelir Hipotezlerinin Analizi. *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (2), ss. 1-19, <file:///C:/Users/user139/Downloads/3639-14365-1-PB.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.10.2015).

Van Aarle, B. & Garretsen, G.(2003). Keynesian, Non-Keynesian or No Effects of Fiscal Policy Change? The EMU Case. *Journal of Macroeconomics*, 25, pp.635-640.

Watanabe, K., Watanabe, T. & Watanabe, T.(1999). Tax Policy and Consumer Spending: Evidence From Japanese Fiscal Experiments. National Bureau of Economic Research NBER WORKING PAPER SERIES, No: 7252, <http://www.nber.org/papers/w7252.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.11.2015).

Yardımcıoğlu, F.(2013). Eğitim ve Sağlık İlişkisi: Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizi, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), ss. 49-74.

Ziliak, J.P. & Kniesner, T.J.(2005). The Effect of Income Taxation on Consumption and Labor Supply. *Journal of Labor Economics*, 3(4), pp. 769-796.

